

Spis treści

Słowo wstępne / 5

Rozdział I. POLSKA I SPRAWA POLSKA PODCZAS I WOJNY ŚWIATOWEJ / 7

Wybuch wojny i pierwsze działania wojenne. Przesłanki dwóch „orientacji” wśród polityków polskich (7). Naczelny Komitet Narodowy, Piłsudski, Legiony (11). Koncepcje Dmowskiego. Aktywiści, pasywiści (19). Przeciwno orientacjom na zaborców — orientacja na rewolucję (21). Niby - niepodległość, czyli akt 5 listopada 1916 r. (22). Grabież dobrze zorganizowana (26). Na drodze do umiędzynarodowienia sprawy polskiej. Rewolucja lutowa w Rosji (29). Wzrost aktywności politycznej społeczeństwa polskiego w 1917 r. (33). Rozczarowania aktywistów (35). W szeregach PPS i PSL „Wyzwolenie”. Plany „konsolidacyjne” (37). Ożywienie polityczne także w zaborze pruskim (39). W kręgu Rady Regencyjnej. Komitet Narodowy Polski w Paryżu (40). Rewolucja Październikowa i jej następstwa. Polacy w Rosji (41). Chełmszczyzna odstąpiona za zboże nacjonalistom ukraińskim (46). Państwa centralne u kresu sił (47). W społeczeństwie polskim u progu niepodległości (47).

Rozdział II. NIEPODLEGŁOŚCI TRUDNE POCZĄTKI / 50

Ogólna charakterystyka sytuacji i najważniejsze zadania (50). Zaczątki polskiej władzy państwowej. Lubelski rząd Daszyńskiego (55). Władza oddana w ręce Piłsudskiego (57). Dwa oblicza rządu Moraczewskiego (58). Zjednoczenie partii rewolucyjnych w Komunistyczną Partię Robotniczą Polski (62). Chłopskie nadzieje i niepokoje. „Republika tarnobrzaska” (65). Mobilizacja sił prawicy: zamach na rząd Moraczewskiego i jego upadek (66). Podstawowy konflikt epoki a miejsce Polski w Europie (68). Rząd Paderewskiego i pierwsze wybory sejmowe (70). Polityka w wojsku, wojsko w polityce (73). Dziedzictwo rządów zaborczych i okupacyjnych (74). Pałace problemy wyżywienia i rolnictwa (79). Rady Delegatów Robotniczych. Kongres Zjednoczeniowy PPS (82). Reforma uchwalona większością jednego głosu (86). Polityka wyczekiwania i polityka faktów dokonanych. Powstanie wielkopolskie (88). „Sprawiedliwy wyrok” paryskiej konferencji pokojowej (92). „Argumenty pisane krwią” (94). Plebiscyt i trzecie powstanie śląskie (96). Koncepcje „federacyjne” i „inkorporacyjne” (102). Konflikty z Ukraińcami i Litwinami a problemy „kordonu sanitarnego” (105). Opinia publiczna w Polsce i Europie wobec wojny z Rosją Radziecką (106). Obawy Piłsudskiego. Rokowania w Mikaszewiczach (107). Stanowisko Rady Najwyższej Sprzymierzonych. Ugoda z Petlurą (109). Wyprawa kijowska — i odwrót (109). Najbardziej krytyczne dni. Rada Obrony Państwa (111). Zmiana nastrojów w społeczeństwie. Kontrofensywa polska znad Wieprza (113). Pokój ryski i następstwa wojny (114).

Rozdział III. SPOŁECZEŃSTWO I GOSPODARKA POLSKI W PIERWSZYCH LATACH NIEPODLEGŁOŚCI / 116

Obszar, ludność, granice (116). Sytuacja w rolnictwie (117). Przemysł i komunikacja. Inflacja i jej następstwa (119). Podziały klasowo - warstwowe (122). Podziały narodowościowe i wyznaniowe (124). Ugrupowania i partie polityczne w pierwszych latach niepodległości (126). Partie prawicy społecznej (127). Ruch ludowy (129). Ruch robotniczy (132). KPRP między I i II Zjazdem (134). Partie mniejszości narodowych (136).

Rozdział IV. OD KONSTYTUCJI MARCOWEJ DO KRYZYSU 1923 R. / 142

Sojusze z Francją i Rumunią (142). Konstytucja marcowa (142). Antagonizmy i sprzeczności (143). Wybory parlamentarne 1922 r. (144). Wybór i zabójstwo Gabriela Naru-

towicza — prezydenta Rzeczypospolitej (145). Nowy prezydent, nowy rząd (147). Pakt lanckoroński i rząd Chjeno - Piasta (148). Hiperinflacja. Masowe wystąpienia robotników krakowskich w listopadzie 1923 r. (149).

Rozdział V. RZĄD GRABSKIEGO I NAPRAWA SKARBU. POLSKA I EUROPA WSCHODNIA W CIENIU LOCARNA / 154

Program Grabskiego, pierwsze kroki, nowa waluta (154). Trudności i przeszkody na drodze reform (156). Polsko - niemiecka wojna gospodarcza. Napięcia w stosunkach z W. M. Gdańskiem (157). Konkordat z Watykanem (158). Nowa ustawa o reformie rolnej (160). KPRP i ruch rewolucyjny po II Zjeździe (161). Słowiańskie mniejszości narodowe i polityka państwa wobec nich (164). Mniejszość niemiecka a dążenia rewizjonistyczne republiki weimarskiej (169). Polska, Czechosłowacja, Związek Radziecki wobec niemieckiej ofensywy dyplomatycznej. Konferencja w Locarno (174).

Rozdział VI. CZAS PRZEWROTU I PIERWSZE LATA RZĄDÓW POMAJOWYCH / 178

Rząd Aleksandra Skrzyńskiego. Problem organizacji najwyższych władz wojskowych (178). Nowe trudności gospodarcze i komplikacje polityczne w sejmie (180). Wojsko w akcji. „Rewolucja bez rewolucyjnych konsekwencji” (183). Zamieszanie i rozczarowanie na lewicy, otwarcie ku prawicy (186). Kapitały obce. Rządy pomajowe a monopole i kartele (189). Dobra koniunktura. Budowa Gdyni (191). Dywersja i szykany wobec przeciwników politycznych (196). Pierwsze wybory pod sanacyjną kontrolą (198). Nowe ataki Piłsudskiego na sejm (199). Na arenie międzynarodowej po Locarno (200).

Rozdział VII. WIELKI KRYZYS. ZAOSTRZENIE SIĘ OPOZYCJI ANTYSANACYJNEJ / 202

Pierwszy „rząd pułkowników” (202). Powstanie Centrolewu (203). Kryzys i bezrobocie (204). „Nożycy cen” i „ludzie zbędni” na wsi (207). Krakowski Kongres Centrolewu, Brześć i „wybory brzeskie” 1930 r. (209). Mechanizmy i cele dyktatury (213). Drogi i bezdroża działań opozycji antysanacyjnej (215). Zjednoczenie stronnictw ludowych (217). Na rewolucyjnym skrzydle ruchu ludowego (219). Trudne lata w KPP (220). Nowa fala i nowy charakter ruchów strajkowych w mieście i na wsi (224).

Rozdział VIII. POLSKA WOBEC FASZYZMU NIEMIECKIEGO I ROSNĄCEGO NAPIĘCIA W EUROPIE. PRÓBY FASZYZACJI ŻYCIA W KRAJU / 228

Zwycięstwo hitleryzmu w Niemczech (228). Ministra Becka polityka „równowagi” między Berlinem i Moskwą (231). Nowe konflikty w Gdańsku. „Wojna przewencyjna”? (232). Polsko - niemiecka deklaracja o nieagresji (232). Polityczna i wojskowa ekspansja faszyzmu w Europie i świecie (234). VII Kongres Międzynarodówki Komunistycznej — nowy etap walki ruchu rewolucyjnego z faszyzmem (240). Wygasanie kryzysu w Polsce (241). Kroki ku totalitaryzacji. Konstytucja kwietniowa 1935 r. (242). Śmierć Piłsudskiego. „Dekompozycja” w obozie rządzącym (245). Ponowny przypływ ruchów strajkowych. Wielki strajk chłopski 1937 r. (248). Trudna walka KPP o utworzenie antyfaszystowskiego frontu ludowego (250). Na pozycjach Centroprawicy: od „Frontu Morges” po Obóz Narodowo - Radykalny (252). Przegrupowania w obozie sanacyjnym: powstanie Obozu Zjednoczenia Narodowego (253). W obliczu narastającej groźby agresji hitlerowskiej (255). Problemy mniejszościowe w stosunkach polsko - niemieckich (255). Ciąg dalszy polityki „appeasementu”: sprawa Austrii, Litwy, Kłajpedy (257). Polityka „monachijska” i polityka Becka a prowokacje hitlerowskie w Czechosłowacji (258). Polska — następna ofiara agresji (261). Położenie gospodarcze Polski: zmiany na lepsze (263). W polityce mniejszościowej — twarda linia (267). W polityce wewnętrznej — uspokojenie (270). Rozwiązanie KPP (271). W obliczu bezpośredniego zagrożenia hitlerowskiego. Gwarancje brytyjskie dla Polski (272). Fiasko ostatniej próby ratowania pokoju (276). Nieustępliwość Polski — prowokacje i ultimatum Hitlera (277). Dysproporcja sił (280).

Rozdział IX. SPOŁECZEŃSTWO II RZECZYPOSPOLITEJ, JEGO PRACA I ŻYCIE CODZIENNE / 282

Podziały i dysproporcje (282). Położenie i życie robotników (285). Problemy mniejszościowe w klasie robotniczej (286). Uwarstwienie i hierarchia w łonie klasy robotniczej (287). Ogólny rozwój gospodarczy kraju a warunki bytu robotników (288). Budżet rodzi-

ny robotniczej a minimum egzystencji; los bezrobotnych (291). Na drodze ku polepszeniu (293). Mieszkanie, zdrowie, wyżywienie, oświata w rodzinie robotniczej (295). Trudna droga do awansu społecznego i kulturalnego (299). Chłopi (300). Rozwarstwienie chłopskiego ubóstwa (300). Kilka uwag o chłopskim stylu życia, mentalności i obyczajowości (302). Zdrowie i higiena na wsi (306). Wąskie ścieżki dostępu do oświaty, kultury, awansu społecznego (307). „Chłopskie” i „pańskie” w chłopskiej świadomości (310). Chłop a miasto, inteligencja, urząd, Kościół (312). Stare i młode pokolenie chłopów (314). W kręgu drobnomieszczaństwa (316). Miejsce i rola inteligencji (320). Tak zwane sfery gospodarcze, ziemiaństwo, arystokracja (327).

Rozdział X. DROGI ROZWOJU OŚWIATY I KULTURY MASOWEJ W II RZECZYPOSPOLITEJ / 331

Przesłanki rozwoju kultury masowej (331). Oświata powszechna (332). Walka o charakter i oblicze ideowo - polityczne szkoły (335). Szkoła średnia, reforma „jędrzejwiczowska” (336). Szkolnictwo wyższe (338). Prasa i czasopiśmiennictwo — tendencje rozwojowe (340). Orientacje ideowo - polityczne prasy polskiej (342). Rządy sanacyjne a wolność prasy (343). Prasa klerykalna i dewocyjna (345). Nierówne siły w prasowej konfrontacji (348). Czasopiśmiennictwo społeczno - kulturalne (350). „Boyszewickie” „Wiadomości Literackie” (353). Czasopisma prawicowo - nacjonalistyczne (354). W kręgu czasopism antyfaszystowskich (355). Czasopisma teoretyczno - polityczne (358). O niektórych czasopismach masowych (359). „Rynek czytelnicy” prasy i książki (361). Nowy instrument umasowienia kultury — radiofonia (365).

Rozdział XI. WRZESIEŃ 1939 / 370

EPILOG I BILANS / 379

POSŁOWIE HISTORIOGRAFICZNE / 389

Indeks nazwisk / 414

Spis ilustracji / 420

Spis map / 423

Spis tabel / 424